HEMMELIG

M Ø T E

(KML) i den utvidede utenriks- og konstitusjonskomite

onsdag den 8. mars 1989 kl. 15.

Møtet ble ledet av komiteens leder, Kåre Willoch.

Til stede var: Kjell Magne Bondevik, Ingeborg Botnen, Johan Buttedahl, Kaci Kullmann Five, Einar Førde, Theo Koritzinsky, Harald U. Lied, Jan Petersen, Reiulf Steen (til kl. 15.35), Jan P. Syse, Kåre Willoch, Liv Aasen, Carl I. Hagen, Johan J. Jakobsen, Brit Jørgensen, Oddrunn Pettersen, Borghild Røyseland, Asbjørn Sjøthun, Harald Synnes, Sigurd Verdal (fra kl. 15.35), Inger Pedersen (for Kjell Magne Fredheim), Hans Svendsgård (for Thor Knudsen), Sigurd Holemark (for Jo Benkow) og Margit Hansen-Krone.

Av Regjeringens medlemmer var til stede: Statsminister Gro Harlem Brundtland og handelsminister Jan Balstad.

Følgende embetsmenn ble gitt adgang til møtet: Fra Statsministerens kontor: Statssekretær Eldrid Nordbø. Fra Utenriksdepartementet: Ekspedisjonssjef Bjørn Barth.

Videre var til stede komiteens faste sekretær, Jon Bech.

Dagsorden:

1. Forhandlinger i GATT om immaterielle rettigheter.
2. EFTA - EF.
3. Eventuelt.

KOMITEENS LEDER: Dette er det fortsettelsesmøtet som ble varslet i brev av 28. februar. Vi er ferdig med sak nr. 1, Forhandlinger i GATT om immaterielle rettigheter.
Er det noen merknader til innkallelsen? - Det er det ikke, og den foreslåtte dagsorden vil bli lagt til grunn.

Sak nr. 2.

EFTA - EF.

VEDLEGG: Utkast til erklæring som skal sendes ut etter toppmøtet i EFTA.

(KML)

STATSMINISTER GRO HARLEM BRUNDTLAND: Det har vært en del pågang og delvis litt frustrasjon fra andre hovedsteder fordi vi hadde en lekkasje i Oslo, i Dagbladet, på en bit av et forberedende dokument. Vi har selvfølgelig sagt at det kan vi ikke gjøre noe med, og vi vet ikke hvor det kommer fra. Men jeg har lyst til å understreke, siden jeg nå har funnet at det beste for denne komites arbeid er at dere kan se erklæringsteksten slik den er på det nåværende stadium, at uansett hva som etter dette møtet igjen kommer til å stå i Dagbladet - for det stod ting fra forrige møte som må komme fra denne komite - så kommer jeg ikke til å kommentere det. Jeg føler at vi må legge vekt på de arbeidsformene vi skal ha her, av den grunn at det har direkte betydning for evnen til å ha respekt for det samarbeid som skal til mellom seks land, at vi som er i formannskapsposisjon er i stand til å opptre etter de ordninger vi selv har laget, og er blitt enige om.

Når jeg har sagt det, er jeg innstilt på at vi deler ut erklæringsteksten slik at alle kan se den, men vi trekker den inn igjen, og vi forutsetter at vi ikke får noen debatt om paragrafer, rekkefølge og ordlyd i dagene før statsministermøtet. Jeg har lyst til å si det, og jeg håper at det er akseptert av komiteen.

KOMITEENS LEDER: Kanskje jeg som leder kan komme med en merknad om dette med fortrolighet. Vi har faktisk på en rekke møter hatt ganske god erfaring med hemmelighold av ting som er skjedd i møter, og materiale som her er omdelt. Så vidt jeg kan se, er det som er blitt referert i den mest oppsiktsvekkende artikkel i Dagbladet, fra et dokument vi ikke har sett. Jeg nevner det i tilfelle det er den lekkasjen statsministeren sikter til.

STATSMINISTER GRO HARLEM BRUNDTLAND: Nei, jeg snakker om Dagbladets omtale av møtet i den utvidede på mandag.

KOMITEENS LEDER: Jeg kan ikke se at det kom noe egentlig utenrikspolitisk betenkelig i lekkasjen derfra, men det er et annet spørsmål. Men vi er sikkert enige om at dette som her er omdelt, er fortrolig - og vil forbli fortrolig.

STATSMINISTER GRO HARLEM BRUNDTLAND: Jeg trodde jeg ville få lederens fulle støtte til den oppfatning at når jeg deler ut teksten, er det forutsetningen at vi

(KML) som er her nå, snakker om dette i den fortrolighet som skal være mulig i dette forum, og jeg håper at jeg har lederens fulle tilslutning til det.

KOMITEENS LEDER: Det har lederen allerede sagt.

STATSMINISTER GRO HARLEM BRUNDTLAND: Erklæringen fra Oslo-møtet vil være et klart signal til EF om at EFTA-landene er villig til å diskutere rammen rundt et utvidet samarbeid mellom de to organisasjonene. Erklæringen vil danne grunnlaget for de videre samtaler vi vil ha med EF om dette. En førstereaksjon kan ventes på EF-EFTA-møtet i Brussel 20. mars. Forholdet til EFTA- landene vil nok også bli drøftet på EFs toppmøte i Madrid i juni. Drøftingene så langt har vist vilje i alle land til å styrke og utvide EF/EFTA-samarbeidet.

Det foreligger nå et samlet utkast til tekst, men jeg vil samtidig understreke at den tekst som dere nå har fått utdelt, bare er en første og helt uoffisiell oversettelse. Det er jobbet i formiddagstimene i dag i UD med oversettelse av denne teksten, og det er den engelske og den franske tekst som gjelder. Jeg vil gjerne at man er klar over at også av den grunn kan teksten se noe annerledes ut når vi får en helt korrekt norsk oversettelse.

Det er nå oppnådd enighet på nesten alle punkter, selv om det gjenstår enkelte politiske avklaringer av noen viktige nøkkelformuleringer på selve toppmøtet.

Da skal jeg gå gjennom paragrafene. Først litt om hvordan dette er bygd opp: Også rekkefølge, innfallsvinkel og måte å håndtere de ulike deler av stoffet på har det vært jobbet med, i tillegg til formuleringer og innhold i hver enkelt av disse paragrafene eller artiklene - altså 1 til 23. Derfor tror jeg det kan være nyttig å si at artikkel 1 til 4 har vi sett på som en innledning til selve teksten, mens artiklene 5 til 7 inneholder referanse til det arbeidet som er i gang.

Artikkel 7 står sentralt som en karakteristikk av den situasjon EF og EFTA står overfor når det gjelder å skape et europeisk økonomisk rom. Her er det klargjort at samarbeidet med EF må styrkes. Det er en viktig paragraf, og den er det enighet om som den står:

> "Sammen med EF står vi overfor den felles utfordring om å skape det europeiske økonomiske rom. Det arbeidet som er påbegynt ved den felles Luxembourg-erklæring, går i riktig retning Imidlertid tar vi sikte på å styrke ytterligere

(KML)

vårt spesielle forhold til EF på grunnlag av en balanse mellom rettigheter og forpliktelser. Vi erkjenner derfor at det er behov for økt innsats og ytterligere virkemidler ("instruments"), og vi ønsker å undersøke spørsmålet om hvilken ramme som er hensiktsmessig for å nå dette mål."

Artikkel 7, som det altså er enighet om allerede, og artikkel 11 må ses i sammenheng.

Artiklene 9 og 10 er kommentarer til Delors` initiativ og en kommentar til den fortsatte prosessen.

Artikkel 11, på side 3: Her står det tre tekster. Når jeg sier at det på noen nøkkelpunkter gjenstår endelige avklaringer i selve statsministermøtet, er dette det mest typiske eksempel. Dere ser at den første er den mest vidtgående:

"Vi ser for oss at det spesielle forholdet til EF styrkes ytterligere på grunnlag av balanse mellom rettigheter og forpliktelser, som skal føre fram til full deltakelse i substansen når det gjelder det indre marked, herunder fri bevegelse av varer, tjenester, kapital og personer."

Det er den som ligner mest på denne lekkasjen i Dagbladet, for å si det på den måten. Så ser dere neste versjon:

"I vårt arbeid med å skape et dynamisk og enhetlig EES, tar vi sikte på å styrke ytterligere det spesielle forholdet til Det europeiske fellesskap, ved å utvide og utdype samarbeidet mellom EFTA og EF parallelt med at EFs indre marked gjennomføres. Vi vil derfor ikke utelukke noe område fra vår framtidige dialog med EF."

La meg si om denne teksten, som er den mest tilbakeholdne - den første er den mest ambisiøse - at den vil lett bli oppfattet i EF som at man, når man skriver og sier dette på denne måten, har en innfallsvinkel EF pleier å kalle for å plukke rosinen av pølsen.

Så har vi den tredje versjonen:

"Vi ser for oss at forhandlinger vil kunne føre fram til en så fullstendig realisering som mulig av den frie bevegelse av varer, tjenester, kapital og personer, med sikte på å skape et dynamisk og enhetlig europeisk økonomisk rom. For å oppnå dette, er vi villige

(KML)

til å undersøke ulike muligheter (herunder en tollunion) og måter å styrke de institusjonelle forbindelser mellom EFTA-landene og EF på."

Det ligger da, bare for å ha sagt det, an til at det er den tredje versjonen som blir resultatet, med eller uten den parentesen som dere ser. Men som jeg sa i den forrige runden vi hadde her i dette forum: Tollunion er ulike ting. Det har egentlig ingen presis definisjon. Enten det står eller ikke står, er det en forståelse EFTA-landene imellom for at det er klart at en eller flere av de typer tollunion som her kan tenkes, er ting man må diskutere og se videre på når man jobber videre på bakgrunn av teksten.

Så er det artikkel 12. Etter 11 kommer det som er EFTA-landenes intensjoner og mål for et slikt samarbeid:

" - bred deltagelse av forskningsmiljøene og industrien i EFTA-landene i Fellesskaps-programmene for forskning og utvikling" osv.

" - utvidet samarbeid innen utdanning, slik at fri utveksling av studenter, lærere og forskere gjøres lettere og at det oppnås gjensidig godkjenning eksamener og vitnemål.

Og så et viktig punkt, som vi er glad for er kommet fram så klart som det her er:

" - løsninger av regionale og globale miljø-problemer ved å samle ressurser og samordne tiltak over hele Europa. Vi deler det syn at målsettinger i forbindelse med økonomisk integrasjon i Europa må bringes i samsvar med den grunnleggende målsetting om å bevare miljøet. Vi er forberedt på å samarbeide med Det europeiske fellesskap når det gjelder å finne fram til nye virkemidler ("instruments") som kan effektivisere våre tiltak."

Og videre:

" - utvidede konsultasjoner innen økonomisk politikk og pengepolitikk."

(ME) Så har vi artiklene 13 og 14. Artikkel 13 er viktig. Her har vi den sosiale dimensjon:

> "Vi deler det syn at utvidet økonomisk samarbeid må ledsages av opprettelsen av et borgernes Europa og framskritt (ved å øke oppmerksomheten) med hensyn til den sosiale dimensjon ved integrasjon, som skal oppnås i fullt samarbeid med arbeidslivets parter."

Der ser dere parentesen. Alle land står bak å si minst så mye som det som fremgår også av parentesen, men det er altså ett land som gjerne vil holde litt tilbake, og som foreløpig står på "ved å øke oppmerksomheten". Dette illustrerer også poenget ved å forhåndsdiskutere en tekst som ikke er ferdigbehandlet; det er ikke så morsomt for de landene som i tilfelle føler at de er identifisert med noe de har gitt subsidiær tilslutning til. Men jeg har lyst til å si at det at det er blitt en paragraf her som er såpass klar som dette, som alle EFTA-land stiller seg bak, er viktig. Jeg hadde et møte i formiddag med den europeiske faglige samorganisasjon, som i mange år har vært opptatt av et samarbeid på det faglige nivå med arbeidslivets parter i Europa, og har selvfølgelig ikke vært så veldig opptatt av skillet mellom EF og EFTA. For den europeiske fagbevegelsen er det det som skjer i Europa, uavhengig av de grenselinjene, som er viktig, og dette er selvfølgelig en dimensjon de har vært sterkt opptatt av i EF. Men da jeg kunne fortelle dem at det var kommet inn ikke bare en klar henvisning til den sosiale dimensjon, men også med henvisning til at det skal oppnås i samarbeid med arbeidslivets parter, er det viktig for dem også at alle EFTA-landene uttrykker det så klart.

Nr. 14 er også en viktig artikkel, for her går det på at vi ser

> "for oss at informasjon om lovgivning som er under utarbeiding, utveksles på et tidlig tidspunkt, at etablerte konsultasjonsprosedyrer benyttes, og at gjensidig godkjenning av likeverdig lovgivning og felles beslutningsprosesser sikres. Dette bør underbygges av like effektive og pålitelige overvåkings- og håndhevelsesprosedyrer og felles mekanismer for bileggelse av tvister."

Det er dette vi også har vært inne på i tidligere runder her, så det er også her et veldig klart og positivt svar fra EFTA-landene selv på at vi er innstilt på å vurdere pålitelige og effektive håndhevelsesprosedyrer og felles mekanismer for bileggelse av tvister.

For mange har det som står i punkt 15 vært viktig:

(ME) "Vi understreker at vårt forsøk på å oppnå et mer strukturert forhold ikke må begrense vår felles beslutning om å gå videre med vårt nåværende samarbeidsprogram."

Dette betyr også at de 20 ekspertgruppene som er i arbeid på bakgrunn av Luxemburg-erklæringen, og som nå arbeider for å oppfylle de alminnelige målsettingene våre, de arbeider for fullt og stopper ikke opp sitt arbeid fordi om vi nå i tillegg tar diskusjoner med EF om utvidede og utdypede samarbeidsformer. Vi vil ikke miste tempoet i det substansielle arbeidet som foregår fra måned til måned.

Så er det artikkel 16. Der står det:

"Vi er klar over at hvert enkelt EFTA-land er helt selvstendig med hensyn til bilaterale initiativ og forhandlinger med EF i henhold til dets særskilte mål og interesser."

Dette er en paragraf som det blant mange av landene ikke er noen stor begeistring for skal stå der, fordi den sier noe som på den ene siden er selvsagt, på den andre siden gir den på en måte et dobbelt signal - den gir et slags signal om at den kan leses som at vi egentlig ikke mener det så alvorlig. Så dette er en paragraf som kan bli forandret og modifisert under marsjen. Den står altså inne i teksten, men den er ikke noe som alle er særlig glad for, og vi vil forsøke å få den forandret litt.

Artikkel 17 er kanskje den viktigste av alle, og den er omforenet. Den er ferdig, og alle er innforstått med å ta den, og jeg leser den:

"Vi anser EFTA som vår viktigste plattform for multilaterale forhandlinger med EFTA, og gir vårt samtykke til å intensivere samarbeidet i EFTAs regi på alle områder i EES. Vi vil ta de nødvendige skritt for å styrke EFTAs beslutningsprosess og samlede forhandlingsevne. Vi vil også styrke metodene for å overvåke og håndheve traktatforpliktelser, for å sikre at traktatene anvendes og fortolkes samstemt og enhetlig i hele EES."

Artikkel 18 omhandler liberalisering av handelen med fisk, og der ser dere at det står i parentes "(et fast tidsskjema for") - parentes slutt - "full liberalisering av handelen med fisk innen EFTA."

(ME) Her vil jeg bare si at vi har den situasjon at man fra finsk side har reservert seg mot teksten ved å be om at det skal settes klamme rundt de ordene, og Island på sin side legger veldig stor vekt på at det blir full liberalisering av handelen med fisk. De har gått så langt at de på en måte har sagt at det er helt avgjørende for dem når det gjelder hele erklæringen, at dette spørsmålet får en skikkelig løsning sett med islandske øyne - og det er ikke så rart når vi tenker på Islands situasjon. Men her regner jeg med at vi kommer fram til en tekst i samarbeid med de fire nordiske land, og det startet vi med på statsministermøtet i Stockholm. Det blir altså en forpliktelse, tror jeg, til å gå i retning av frihandel med fisk, men uten en sånn fast-tømret affære som et fast tidsskjema. Kompromisset kommer til å ligge der et sted, og det er Finland og Island som vil være ytterpunktene, og Sverige og Norge som må være med å finne en løsning. Men der trenger man statsministrene i et samlet møte for å finne de ordene som passer best.

Så er det artiklene 19 - 23. De omhandler forhold utenfor EFTA/EF-samarbeidet og globale forhold. Omtalen av OECD kommer til å bli forandret og utvidet. Dette er ikke noe kontroversielt spørsmål. Vi føler bare at vi kan lage en bedre tekst, og det jobbes det med.

Så er det en interessant ting til slutt - hvis dere ser på artikkel 22:

> "Vi vil gi uttrykk for vår fulle støtte til restrukturerings- og liberaliseringsprosessen i Jugoslavias økonomi, og innbyr representanter for Jugoslavia til å delta i det felles arbeid for å finne fram til måter å utvikle vårt samarbeid på."

Vi er glad for at vi har oppnådd denne enigheten om det punktet, og her har Norge og Østerrike sammen fått fram den teksten, for den har sittet nokså langt inne i en del land. Men det skjedde på statssekretærmøtet i går at vi fikk enighet om den formuleringen.

Jeg tror det er det jeg trenger å si nå, så kan jeg svare på spørsmål når dere har fått sjansen til å se litt gjennom dette.

KOMITEENS LEDER: Jeg går ut fra at samtlige deltakere vil måtte ta det forbehold som ligger i at denne redegjørelsen er forholdsvis nylig omdelt materiale. Jeg ser det som nyttig at vi på denne måten får en tekst å diskutere ut fra. Om jeg selv skal få komme med en kort innledende bemerkning, må det være at jeg kan

(ME) ikke se at denne går for langt på noe punkt. Derimot ser jeg en betydelig risiko for at sluttresultatet vil gå for kort til å bli oppfattet som et svar på Delors' invitasjon. Jeg skal ikke her gå i detalj, men jeg må si at hvis man velger den versjon av punkt 11 som står midt på side 3, tror jeg man vil få et inntrykk av at hele erklæringen er en meget tiltalende versjon av gode ønsker uten spesielle forpliktelser. Men her finnes jo tekstforslag som er mer forpliktende enn dette. Jeg tror det er ganske viktig at dette EFTA-møtet fører fram til noe som oppfattes som en utvikling i forhold til tidligere vedtatte forpliktelser - en villighet til ikke bare å drøfte slike forpliktelser, men konkret å påta seg dem.

JOHAN BUTTEDAHL: Jeg regner med at det er forståelse for at vi innledningsvis ikke vil gi uttrykk for synspunkter verken om det utspill som er kommet fra Delors' side, går for kort eller for langt, men at vi innledningsvis vil be om en presisering eller svar på spørsmål. Jeg forstod også lederen slik at det var det man kunne legge opp til. Og da vil jeg be om - før man går videre - å få en nærmere gjennomgang av punkt 17, som jeg synes statsministeren gikk litt raskt over. Hun presiserte jo selv at det er den viktigste av alle artiklene. Derfor vil jeg be om at hun tar seg litt tid til å gå gjennom de enkelte setninger. Jeg skal bare få lov til å peke på et par ord som jeg gjerne vil vektlegge, nemlig "styrke EFTAs beslutningsprosess" og videre "sikre at traktatene anvendes og fortolkes samstemt og enhetlig i hele EES." - Jeg ber om en presisering fra statsministerens side når det gjelder akkurat dette punktet.

Ellers er det klart at man når det gjelder punkt 11, hvor man har disse tre alternativene, neppe vil finne noe enhetlig syn i denne komite på hvilket alternativ som vil være det beste. Jeg velger nå å ta ett punkt ad gangen, men jeg vil bare varsle at punkt 11, alternativ 3, hvor begrepet tollunion er med, vil jeg svært gjerne komme tilbake til og diskutere.

KOMITEENS LEDER: Vi har en lang talerliste. Det ser ut til at statsministeren har tenkt å samle opp spørsmålene, men siden artikkel 17 er så viktig, er det kanskje praktisk at det kommer noe mer konkret.

(SL) STATSMINISTER GRO HARLEM BRUNDTLAND: Det er den siste delen Buttedahl var mest opptatt av, altså: "Vi vil ta de nødvendige skritt for å styrke EFTAs beslutningsprosess og samlede forhandlingsevne." Dette er for så vidt det som vi har gitt uttrykk for før, at vi må styrke EFTAs evne og mulighet til å være forhandlingsinstrument i EFTA-landenes samarbeidsflate til EF. Det er i og for seg i forlengelsen av det arbeid vi nå holder på med på bakgrunn av Luxembourg-erklæringen, altså å styrke våre egne muligheter som forhandlingsapparat til å ha større innflytelse og komme lenger i forholdet til EF, at vi også har en balansert og gjensidig innflytelse på det arbeid som foregår.

Når det står: "Vi vil også styrke metodene for å overvåke og håndheve traktatforpliktelser", betyr det at på de områdene vi inngår avtaler mellom EFTA og EF, er vi innstilt på at vi skal styrke metodene for å overvåke og håndheve at slike traktatforpliktelser blir fulgt - altså respekt for og kontroll med overvåking av avtaler. For å ta et nærliggende eksempel: Om vi nå ikke har avtaler for betydelige deler av landbrukssektoren, blir det heller ikke noen håndheving og kontroll der. Grunnlaget er at det inngås avtaler på områder hvor vi kommer fram til løsninger, men de skal håndheves og kontrolleres av organer som vi kan stille oss bak og samarbeide med. Det er tankegangen i det.

CARL I. HAGEN: Jeg har bare et enkelt spørsmål. Når det gjelder punkt 11, aksepterer Regjeringen alle tre utkastene. Mitt spørsmål er om statsministeren kunne si hvilket av disse punkt 11-alternativene som er Regjeringens første prioritet, hvilket er annen prioritet, og hvilket er tredje prioritet? Hvilket av disse tre alternativene ser Regjeringen helst kommer inn i kommunikéet?

JAN P.SYSE: Jeg vil også ta opp det spørsmålet, men jeg kan forlenge det noe.

La meg først si at jeg synes det er positivt av statsministeren å legge dette frem for oss på denne måten.

Så i forlengelsen av Hagens spørsmål: Jeg går ut fra at det er på dette punkt, omkring punkt 11, at det foregår former for tautrekking. Og det er interessant for oss å vite hvor meget som ligger til grunn for dette. Jeg noterte meg at den svenske statsminister har gitt uttrykk for at han er innstilt på å gi EFTA en mindre viktig rolle i Sveriges tilpasning til EF dersom EFTA-toppmøtet ikke fører til en til-

(SL) strekkelig kraftfull uttalelse, og at man, hvis resultatet, fellesnevneren, havner på for lavt nivå, må forsøke andre veier. Jeg vet ikke om det er ledd i en påvirkningsprosess at den svenske statsminister uttaler seg så klart. Men i denne sammenheng må også vi legge litt større vekt enn ellers på hvilket av disse tre alternativene som vår statsminister foretrekker å basere seg på, og hvorledes hun vil forholde seg til den tautrekking som ellers foregår.

STATSMINISTER GRO HARLEM BRUNDTLAND: Når det gjelder punkt 11, som er det andre sentrale punkt, har både Hagen og Syse stilt spørsmål. Situasjonen er at da jeg gjennomgikk disse tre alternativene til punkt 11, hadde jeg en litt negativ kommentar om å plukke rosiner av pølsen. Det gjelder den svakeste formuleringen, den midterste. Den går vi ikke inn på. La meg også si at den heller ikke kommer til å bli resultatet. Det tror jeg ikke.

Vi får til en samling om det siste alternativet. Jeg tror også, uavhengig av samlingen, at det ville være den formuleringen jeg ville gå inn for også om jeg snakket på Norges vegne alene. Det er det tredje alternativet til punkt 11 som både vil være vår preferanse, og som jeg faktisk tror vil bli resultatet.

Og hvorfor det? Fordi det første alternativet er helt uten forbehold. Det kan leses og tolkes som om vi allerede nå har satt et mål som innebærer alt, inkludert landbruket, for å ta et helt konkret eksempel. Og jeg tror ikke det er det Norge i 1989 må legge seg på. Man kan ha det som en langsiktig tenkt målsetting en gang i fremtiden når mange ting er forandret. Men i 1990-årene er ikke det situasjonen for Norge.

Det er altså tredje alternativ til punkt 11 som er det norske standpunkt - og det er der jeg tror vi ender.

KOMITEENS LEDER: Kan jeg få spørre om det er med eller uten parentesen? Eller rettere spurt: Er det med eller uten de ordene som står i parentesen?

STATSMINISTER GRO HARLEM BRUNDTLAND: La meg si det på følgende måte: Her er det dynamikk mellom flere land. Og jeg antydet allerede da jeg gikk gjennom dette, at om de ordene var med eller ikke var med, aldri kunne bli avgjørende for Norges holdning til den teksten. Det har jeg begrunnet her tidligere.

(SL) For herunder å undersøke tollunionsmuligheten kan ikke være farlig for Norge, verken å si det eller å gjøre det. Så fra norsk synspunkt er den ikke avgjørende, men den kan være avgjørende for et eller annet av de andre landene. Derfor står vi, i en formannskaps-posisjon, slik at vi kan leve både med og uten den, uten 100 pst. satsing på noen av de tingene.

THEO KORITZINSKY: Først noen ord om det jeg oppfatter som den utvidede utenrikskomites rolle i en slik sak. Vi skal verken være nikkere for Regjeringen eller oppføre oss som vi var i åpent stortingsmøte. Når det har vært beklagelige og kritikkverdige lekkasjer, og når journalister omringer oss etter slike møter, er nok det et tegn på at det er behov for Europa- og EF-debatter i åpent storting oftere enn det som nå skjer. Jeg skal ikke mase mer om det, for jeg har kjørt på det i flere spørretimespørsmål i dag. Men jeg synes en må overveie å få til mer regelmessige Europa-debatter i åpent storting i månedene fremover.

Så til punktene. Jeg synes det er svært verdifullt at vi får et skriftlig utkast foran oss. Jeg er veldig glad for de siste punktene, altså punktene 20, 21, 22 og 23, fordi de tegner en EFTA-profil og et EFTA-engasjement som er både all-europeisk og mer globalt. Jeg er også fornøyd med formuleringen i punkt 12, tredje strekpunkt, hvor den grunnleggende målsetting, å bevare miljøet, understrekes.

Så til de tre alternative formuleringene til punkt 11. Det er ingen tvil om at mitt parti ville ha foretrukket det midterste alternativet, der en uttrykker: "Vi vil derfor ikke utelukke noe område fra vår framtidige dialog med EF." Men det synes å representere et klart mindretall i Stortinget. Poenget er - og da kommer jeg tilbake til komiteens rolle - at vi i samarbeid med Regjeringen har ansvaret for å finne fram til hva det er konsensus eller stortingsflertall for i forbindelse med slike slutterklæringer. Og da synes nok jeg - i forhold til stortingsdebatten etter Europa-meldingen - at det første alternative punkt 11 går for langt. Jeg kan ikke se at det er dekning i utenriks-komiteens innstilling, heller ikke i Regjeringens Europa-melding, heller ikke i Europa-debatten for de veldig sterke formuleringene i punkt 11, første alternativ, der det står: "som skal føre fram til full deltagelse i substansen når det gjelder det indre marked, herunder fri bevegelse av varer, tjenester, kapital og personer." Så det er det siste alternativet, slik statsministeren selv sa, som det nok er et stortingsflertall bak

Min konklusjon er, både ut fra tidligere Europa-debatter i Stortinget og ut fra det som sannsynligvis er konklusjonen innad i EFTA, at det er det alternativ av punkt 11 som statsministeren var inne på, som nok er det rimeligste.

(GSR)

KJELL MAGNE BONDEVIK: La meg også først si at jeg synes det er prisverdig at vi får et konkret utkast å forholde oss til og gi merknader til.

Jeg ser også det samme som Koritzinsky nå var inne på, at Regjeringen må kjenne seg rimelig trygg på at den har backing for det den gjør i EFTA-sammenheng, men det kan ikke avskjære oss fra å ha merknader og reservasjoner. Det betyr ikke at vi utenfor dette rom vil opptre slik at vi skader nasjonale interesser. Men i en slik åpen diskusjon må vi kunne fremføre våre merknader.

Jeg må si når det gjelder de tre ulike alternativer til punkt 11, at det første alternativ for meg virker for reservasjonsløst til at jeg kan anbefale det. Det tredje alternativ, som jeg skjønner statsministeren vil gå inn for, er en mellomløsning. Det står "en så fullstendig realisering som mulig" av de fire friheter. Ordene "som mulig", som er kommet inn, er - skjønner jeg - en nøkkel, eller kanskje en reservasjon mot en fullstendig gjennomføring av de fire friheter. Det er vektleggingen av denne reservasjon, hvordan den vil virke i praksis etter hvert som man forhandler, som vil være avgjørende.

Min personlige smak er at jeg ut fra disse tre alternativene ville ha foretrukket det midterste. Jeg ser muligheten for at EF kunne si at det er å plukke rosiner. Men hvis en har et slikt utgangspunkt, er det også lov til å begynne der i forhandlingene. Jeg ville bare ha gjort de merknadene.

Jeg ser at det tredje alternativet ikke er noen full tilslutning til de fire friheter, det ligger en reservasjon i ordene "som mulig". Betyr den formuleringen at en ønsker å presse på fra Norges side via EFTA for å få en fullstendig gjennomføring av de fire friheter, men ser for seg at det i praksis kan bli visse begrensninger? Eller er det ønske om at vi skal ha begrensninger på en gjennomføring av de fire friheter? Statsministeren ser kanskje ikke nyansen, men jeg vil gjerne ha en kommentar til akkurat det.

Det andre punkt som ble drøftet ganske sterkt forrige gang, og som debatten dreier seg om når det gjelder tilpasningen til EFs indre marked, går på overnasjonalitet. Det har ikke vært mye framme i diskusjonen i dette møtet så langt. Jeg vil gjerne ha en veiledning av statsministeren og handelsministeren om hvor en finner de mest spennende og viktige paragrafer. Jeg må spørre litt her.

(GSR)

Punkt 17 har vært kommentert, og det er klart at det kan innebære overnasjonalitet, men det går primært på EFTAs egen beslutningsprosess. Jeg vil gjerne spørre ut fra dette viktige punkt når det gjelder punkt 14, som ikke har vært så mye debattert her, hvor det heter -

> " "For å fremme integrasjon og oppnå balanserte løsninger i et enhetlig europeisk økonomisk rom, ser vi for oss....at gjensidig godkjenning av likeverdig lovgivning og felles beslutningsprosesser sikres" -

Hva snakker en om her? Snakker en om felles beslutningsprosesser i EFTA-EF-området totalt sett, legger en her inn en overnasjonalitet i hele EF-EFTA-området? Jeg vil gjerne ha en kommentar til om det er det som er tanken.

Jeg vil i tillegg anmelde den reservasjon at jeg vil være betenkt på organer som gis en generell overnasjonal beslutningsmyndighet, men jeg vil være villig til å diskutere overnasjonalitet på det statsministeren i forrige møte kalte "utvalgte områder", hvor vi alle åpenbart ser nødvendigheten av det.

KOMITEENS LEDER: Jeg har tegnet meg selv til noen merknader.

Jeg vil først slutte meg til Koritzinskys synspunkt på den utvidede komites oppgave i denne sammenheng.

Jeg vil også gjerne si noen ord om alternativene under punkt 11. Siden dette er et møte av den typen som Koritzinsky beskrev, vil jeg gjerne si om midtalternativet at det etter mitt skjønn er en slags mellomting mellom det som Koritzinskys forgjenger, Gustavsen, kalte "god jul og godt nyttår" og "ja vel, nei" - egentlig står det ingen ting. Jeg tror det vil være ytterst uheldig om EFTA-møtet kommer ut med så lite på et så sentralt punkt.

Når det gjelder valget mellom de to andre alternativer, tror jeg nok at Regjeringen vil oppleve at den ikke blir kritisert av et flertall for å ha gått for langt, uansett hvilket av disse den skulle velge. Men jeg må si at dersom man stryker ordene i parentesen i punkt 11s siste alternativ, altså ikke nevner muligheten for en tollunion, står det egentlig svært lite når det gjelder å styrke de institusjonelle forbindelser. Man må være klar over og tenke på at dette er vanlig internasjonalt konferansespråk, og det er den type formuleringer man ofte bruker når man ikke vet hva man vil, eller

(GSR)

når man vil gi uttrykk for tanker uten å føle seg særlig forpliktet. Jeg tror det vil være å gå betenkelig kort i forhold til formålet med EFTA-møtet, som er å skape inntrykk av at EFTA er blitt dynamisk.

Når det gjelder spørsmålet om overnasjonalitet, vil jeg benytte anledningen til å si at så vidt jeg kan se, ligger det egentlig bygd inn i en rekke av disse paragrafene. Det er slik det arter seg i virkeligheten. Man kan ikke si at på dette eller hint område aksepterer vi det overnasjonale, og på det området aksepterer vi det ikke. I praksis vil de overnasjonale elementer bli større eller mindre, avhengig av hva slags beslutningsprosess man velger på vedkommende saksområde. Men når man taler om å godkjenne felles beslutninger, godkjenne likeverdig lovgivning, ligger det der en åpning for at man beveger seg i retning av det overnasjonale. Det er absolutt riktig og uunngåelig. Det skal bli meget vanskelig å få til en effektiv tilnærming til EF uten at det blir betydelige elementer av overnasjonalitet i beslutningsprosessen.

JOHAN BUTTEDAHL: Jeg annonserte at jeg ville komme tilbake til punkt 11, som flere har uttalt seg om - punktet med de tre alternativer.

Jeg legger ikke skjul på - og det er ikke uventet hvis jeg sier - at det er alternativ 2, som betraktes som et moderat alternativ, som er det alternativ som synes å tilfredsstille meg best. Jeg forstår at det ikke har så bred tilslutning i denne forsamling.

Statsministeren er opptatt av en rådgivningstjeneste, men jeg vil gjerne ha sagt at ut fra mine forutsetninger og det syn som jeg representerer, tror jeg at alternativ 2 ville være å foretrekke. Hvis vi skulle gå over til å gi subsidiær støtte til et annet alternativ, vil det måtte bli alternativ 3, under den klare forutsetning at parentesen om tollunion ikke følger med. Jeg har forstått at det er mulighet for å utelate den, for jeg kan ikke se at Regjeringen har belegg for å kunne si at begrepet tollunion kan utvikles ut fra de debatter som har vært i Stortinget og de dokumenter som foreligger - at man på grunnlag av det kan si at tollunion er et naturlig resultat. Det er en utvikling som Regjeringen har kommet til etter at Stortinget debatterte EF-spørsmålene både den 7. juni i fjor og i utenriksdebatten i januar. Jeg vil si at jeg synes det svar handelsministeren gav i spørretimen i dag, henspeiler på at begrep som bl.a. tollunion går tilbake til den

(GSR) debatten som vi hadde 7. juni i fjor. Jeg tror at alle som kjenner til disse dokumentene og den debatten vi hadde, vet at det ikke er tilfellet. Men som sagt, mitt syn er at det beste alternativet er alternativ 2.

THEO KORITZINSKY: Alternativ 2 under punkt 11 ble av komiteens leder, Willoch, karakterisert eller karikert som "god jul og godt nyttår"-alternativet. Jeg kunne vanskelig på forhånd love hvem jeg skulle feire jul med før jeg visste noe om innholdet i julen. Og overført til denne diskusjonen: Noe av problemet ved å gå til langtrekkende formuleringer med full tilslutning til de såkalte fire friheter er at vi ærlig talt vet relativt lite om virkningene av det for helt sentrale verdier i det norske samfunn. Det er derfor jeg gang på gang har understreket og mast om å få en mer innholdsrettet, saksrettet EF- og Europa-debatt i Stortinget. Det er vanskelig å si om f.eks. realiseringen av de fire friheter vil bety større muligheter for å bekjempe arbeidsløsheten. Det er vanskelig å si om fri flyt av varer og tjenester betyr større muligheter for forbrukerbeskyttelse, natur- og miljøvern. Og det er overfor slike verdier og interessekonflikter at vi både trenger mer åpenhet og utredninger for å kunne gå til så vidtrekkende formuleringer som de forlovelsesformuleringer som komitelederen tydeligvis foretrekker, uten at man egentlig vet hva slags ekteskap eller økonomisk rom en går inn i.

Jeg sier ikke dette for å være polemisk, men for å understreke at det ikke er så mye vi vet om mange av de politiske problemstillingene vi står overfor. Derfor etterlyses igjen opplegg fra Regjeringen og større vilje fra stortingsflertallet til å få en mer innholdsrettet stortingsdebatt. Hvis vi fikk det, ville det være lettere for oss alle å ha klare konklusjoner på hvordan vi skal forholde oss til de fire frihetene.

Jeg vil tilføye en ting til: Nok et argument for flere åpne og problemorienterte Europa-debatter er at det etter hvert begynner å bli ganske viktig å få diskutert arbeidsdelingen mellom de forskjellige vesteuropeiske institusjonene som Nordisk Råd, EFTA, EF og Europarådet, som har muligheter til å bli noe mer alleuropeisk. Ungarn kan bli med. Polen kan bli med. Jugoslavia har en slags tilknytningsform allerede. Vi har i tillegg KSSE-prosessen med ca. ni viktige alleuropeiske konferanser på viktige saksområder i løpet av få år.

(GSR) Selv om det ikke står på dagsordenen, må jeg igjen mase om hvor viktig slike diskusjoner er. Regjeringen vil etter slike debatter også kunne få klarere signaler fra stortingsflertallet om norsk Europa-politikks innhold og kanaler.

HARALD SYNNES: Jeg vil bare uttrykke min forundring over punkt 16. Tilpasningen til det indre marked var tema også i Nordisk Råd, i Økonomisk utskott, og da det ble snakk om en viss samordning av nordiske holdninger, ble det fra ulike lands representanter sterkt understreket at det ikke var mye aktuell strategi. Det skulle forhandles med EFTA. Punkt 16 gir inntrykk av at EFTA-landene allerede i utgangspunktet nærmest understreker sin vilje til ikke å stå på et alternativ som et samlende hele. Jeg vil ikke utelukke at nettopp det punktet kan ha betydelige konsekvenser for hvordan denne tilpasningen i praksis kan komme til å arte seg.

JOHAN J. JAKOBSEN: Jeg har et spørsmål til statsministeren. For det første vil jeg spørre om statsministerens vurdering av det lederen sa om at mer eller mindre overnasjonalitet ligger innebygd i dokumentet - jeg går ut fra overnasjonalitet i betydningen det organ hvor det treffes flertallsvedtak.

Det andre som jeg synes det er litt viktig å presisere, i forlengelsen av det Bondevik sa, at begrepet "fullstendig realisering som mulig" av de fire friheter kan tolkes på to måter. Det kan tolkes som om man her har en fullstendig realisering som mål. Men det ble på en måte framstilt slik i sted at det kunne tolkes i betydningen å realisere dette så langt som det er forsvarlig.

Men så til spørsmålet som Bondevik stilte, og som på en måte fortsatt henger i lufta. Det gjelder dette med tollunion. Jeg tror Regjeringen skal være klar over at det å bygge inn tollunion som et akseptert begrep i prosessen er et betydelig skritt, som Buttedahl sa. Det vil være en fordel i denne fasen av Norges behandling av saken, at dette ikke skjer foreløpig og ikke blir en mulig utgang på prosessen.

STATSMINISTER GRO HARLEM BRUNDTLAND: Før mitt forrige innlegg kom Syse med noen kommentarer som jeg ikke berørte.

Syse var inne på hvorvidt det er aktuelt å forsøke andre veier dersom det kommer til uttrykk et altfor lavt ambisjonsnivå gjennom EFTA-statsministermøtet. Jeg har i grunnen sett for meg at dette vil bli tilstrekkelig, og det tror jeg når jeg nå ser resultatet. Men Syse nevnte den svenske statsminister. Han har i noen intervjuer lagt seg på et høyt ambisjonsnivå. Det er den samme strategien som Norge og Sverige har samarbeidet om fra første stund, for å gjøre det klart for enkelte andre EFTA-land at vi mener alvor med at vi vil følge opp Luxemburg-erklæringen og gjøre det som er nødvendig for at den skal kunne fungere og føres videre i slutten av 1980- og begynnelsen av 1990-årene. For å få det til, er slike markeringer som dette et ledd i en taktikk. Når Sverige har sagt at de er innstilt på å ta artikkel 11 i den første form, og nærmest går ut og sier det som en målsetting, er det for å passe på sistemann i rekken når det gjelder å få en skikkelig § 17. Derfor henger § 11 og § 17 sammen. Det så ikke for noen uker siden ut som om det var mulig å få § 17 som den nå ser ut, men det har altså gått ved å kjøre ambisjonene opp på flere plan, og så finne det som gjorde det mulig for alle EFTA-land i større eller mindre grad å akseptere et sluttresultat. Dette henger da sammen med spørsmålet til Syse. Og nå kan jeg konstatere at både den norske og svenske regjering, med det det nå ligger an til, vil være fornøyd med resultatet. Det har vi altså delvis lykkes med etter min oppfatning ved å samarbeide om å legge oss litt ambisiøst i terrenget, så ingen skulle være i tvil om at det blir ikke det samme EFTA etter statsministermøtet hvis det ender med nullstilling - og det gjør det altså ikke.

Så spørsmålet til Bondevik og uttrykket "som mulig", som Jakobsen var inne på også: Det er klart at når det har vært et behov for å bruke slike uttrykk fra vår side, er det først og fremst ut fra vår egen tankeverden og våre egne behov. De land som har ønsket å ha med ordene "som mulig", har vært opptatt av at det gir oss en modifikasjon, en mulighet for å finne fram til hva man gjerne kan kalle forsvarlige løsninger. Men det betyr ikke at det ikke kan være ting på EFs side som gjør at de sier nei til ting vi ønsker. Det kan hende. Men det er ikke det som er hovedpoenget. Det ligger et forbehold om at vi ikke vet hvor langt man kan nå når man har jobbet seg gjennom alle feltene.

Så artikkel 17 og begrepet overnasjonalitet. Man kan si, som Willoch sa, at det ligger en ånd av nødvendighet av internasjonalt samarbeid over mange av paragrafene, men det er forskjell på det og på det presise spørsmål som f.eks. Senterpartiet her stiller om overnasjonalitet. For denne erklæringen har ikke lagt til rette for bestemte former for mekanismer som

(KML) kan defineres som overnasjonale pr. i dag, men det ligger en holdning i dette som er at vi må se på hvordan vi kan nå fram til beslutningsprosesser også. La meg ta et eksempel på miljøvernområdet, som jeg synes er det mest åpenbare. Der har Norge allerede undertegnet en protokoll, og vi har ratifisert Montrealavtalen om ozon. Det er mange flere land enn akkurat EFs og EFTAs 18 som er med på det, men der har vi altså gått inn i et regime som i fortsettelsen har overnasjonale dimensjoner i seg. Selve avtalen inneholder enighet om bestemte fortsettelsesprosedyrer også. Jeg bruker det som et eksempel, for det alle vel er opptatt av, er om vi har forpliktet oss til flertallsbeslutninger på noe punkt nå. Det har vi ikke, men vi har brukt uttrykket "felles beslutningsprosesser", som Buttedahl spurte om, som ledd i en oppjustering av mulige innfallsvinkler. Det er ting man må vurdere hvis man skal kunne komme fram til løsninger.

Det må være møter oftere - det er også åpenbart. Det har vi snakket om tidligere i den utvidede, at hvis EFTA skal fungere på et høyt ambisjonsnivå, må det være flere ministermøter, flere rådsmøter og en intensivert arbeidsinnsats, slik at landene diskuterer ting. Det kan vise seg at noen er i klart mindretall og har dårligere argumenter enn andre. Noen ganger blir det så hardt at enkelte land reserverer seg, ellers prøver man å jobbe seg fram til noe man kan leve med. Er det overnasjonalitet, hva er det osv? Men det finnes altså ikke i erklæringen noe definert område om en forpliktelse i presis betydning til overnasjonalitet. Det ligger imidlertid den ånd at her må man jobbe seg fram til bedre samarbeidsløsninger for å nå de mål man skal.

Så til tollunion, for Buttedahl nevnte det. Jeg har sagt at for Regjeringen kunne ulike typer av tollunionarrangementer nevnes nærmest som et eksempel på hva vi kunne se nærmere på å utrede og vurdere. Det ligger ikke utenfor rammen av det vi kunne tenke oss å gjøre. Her kan man ha ulike syn i denne komite, men begrunnelsen for det er at det er en av flere måter å få til et samarbeid på, og da spørs det hvilke regler, unntak, premisser osv. man vil ha. Det kunne være en tollunion som omfatter alle 18 land - det kunne være to tollunioner som har en avtale seg imellom, en EFTA-tollunion som er koblet til EF. Men jeg tror ikke det blir slik at det ordet kommer til å stå der. Det sier jeg fordi jeg vurderer realitetene i dynamikken de seks landene imellom. For meg hadde det imidlertid ikke vært slik. Det er helt åpenbart etter det jeg har hørt rundt bordet her, at et flertall i Stortinget ikke ville latt denne erklæringen ryke på at det måtte stå som et eksempel i teksten. Men jeg tror ikke det blir slik nå. Jeg tror problemet Senterpartiet reiser, ikke blir så veldig stort.

(KML) Så til spørsmålet om dekning i Stortinget, som Buttedahl var inne på: Jeg mener at det i innstillingen om Europameldingen ligger at vi skal søke å tilpasse oss til det indre marked. For faktisk å få det til er det klart at vi må kunne vurdere, utrede og prøve å finne ut hva slags metoder vi skal bruke, men vi kan ikke avgjøre dette. Det må i tilfelle bare være slik at vi er villig til å se på spørsmål og diskutere det. Det ville aldri bli aktuelt at vi opprettet noe slikt uten at Stortinget var inne og hadde betydelig innflytelse ved vurderingen, og kunne si nei om vi utredet og fant ut at vi ville anbefale det i Stortinget.

Så til Koritzinsky: Jeg er helt enig med ham, og han sa dette i forrige møte også. Hvordan en gjennomføring av de fire friheter i et 18-lands Europa om 10 eller 15 år vil se ut, vet ingen av oss, fordi alt er avhengig av politiske rammebetingelser, lovgivning og hvilken plass miljøvern, den sosiale dimensjon osv. vil få. Derfor finnes det ikke noe svar for evigheten på dette.

Koritzinsky sier at han ikke skal mase. Jeg forstår imidlertid veldig godt behovet for å ha mer diskusjon, for jeg ser at det er for liten kunnskap i befolkningen, og sikkert også i Stortinget, omkring alle de ulike temaene som hele Europadebatten dreier seg om. Og jeg skal ikke være den som holder igjen en debatt om Europa, gjerne i vår for min del. Jeg synes vi kan diskutere det. Det vil i tilfelle bli nærmest en utenriksdebatt om Europa, for hvis perspektivene er de Koritzinsky snakket om, går det både på handelspolitikk, kulturpolitikk, verdier, miljøvern, øst, vest - Europa, det går på alle ting. En slik debatt er ikke Regjeringen imot. Det er riktignok en ganske trang dagsorden her i huset når det gjelder mange av de saker som skal gjennom i vår, men dette gjør vi mer enn gjerne.

Synnes undret seg over artikkel 16. Det skjønner jeg godt. Da jeg pekte på den, sa jeg at det er flere av oss som ikke er begeistret for det som står der. Men det er ett land - og det er ikke et nordisk land - som gjerne vil ha den. Det er forklaringen på det inntrykk Synnes fikk i Nordisk Råd. Det er ikke noe nordisk land som har bedt om denne formuleringen.

KOMITEENS LEDER: Først et praktisk spørsmål. Jeg går ut fra at dette dokumentet kan vedlegges referatet fra møtet. Mange av merknadene vil bli helt

uforståelige hvis vi ikke kan referere til et dokument som følger vedlagt.

Så et par ord om komiteens rolle: Jeg vil gi uttrykk for mitt syn ved å advare mot at dette viktige utenrikspolitiske og handelspolitiske spørsmål degenerer til en slags skrifttolkning av hva som ble skrevet i fjor vår. Denne komite har til oppgave å utvikle en sak videre ved behov, selvfølgelig innen rimelighetens grenser av hensyn til Stortinget i plenum, men det har aldri vært meningen at intet skal skje utover den rammen som er trukket opp for lenge siden, i en så dynamisk sak som dette.

Når det gjelder innholdet i de forskjellige punkter, skal jeg innskrenke meg til å si at jeg tror det er en fullkommen illusjon å tro at man kan ha felles beslutningsprosesser mellom EFTA og EF uten at det innebærer et element av overnasjonalitet. Jeg tror ikke at EF, med sin relativt avanserte bruk av overnasjonalitet, vil finne seg i å bringe inn en krets nye land som hver for seg skal ha vetorett overfor slike beslutninger som det her gjelder. Det bør man være klar over og etter mitt syn absolutt innse. Hvis ikke, kommer man ingen vei i denne samarbeidsprosessen.

(ME) JOHAN J. JAKOBSEN: Jeg føler at det er et visst behov for å rydde opp litt i begrep som har sammenheng med overnasjonalitet. Jeg har inntrykk av at både i og kanskje enda mer utenfor dette forum brukes dette begrepet litt ukritisk. Overnasjonalitet i betydningen at en avgir suverenitet og må bøye seg for flertallsvedtak, er den form for overnasjonalitet man kjenner fra EF-medlemskapsdebatten. Jeg har et visst inntrykk av at begrepet overnasjonalitet også brukes om mer normale, vanlige former for internasjonalt samarbeid, hvor man gir fullmakt til et internasjonalt organ som en bevisst handling i en bestemt sak, og ofte slik at det er en fullmakt som, hvis man ønsker det, kan trekkes tilbake. Jeg har m.a.o. følelsen av at begrepet overnasjonalitet blir brukt innenfor en noe videre ramme enn det det er grunnlag for. Jeg tror - ikke minst som et råd til Regjeringen i den videre håndtering av saken og utferdigelse av dokumenter og pressemeldinger - at en skal være litt nøye med sondringen mellom det jeg vil kalle reell overnasjonalitet bygd på flertallsvedtak, og det som ofte er en konsekvens av et ganske normalt internasjonalt samarbeid.

Når det gjelder artikkel 17 - hvor debatten om overnasjonalitet har kommet inn - omfatter den for så vidt EFTA, og her vil jeg vise til - da det er med på å understreke det jeg har sagt - den artikkelen som tidligere generalsekretær Per Kleppe hadde i Aftenposten før helgen, som bidrar til å sette dette inn i et riktig perspektiv når han sier følgende:

> "Det er imidlertid utenkelig at EFTA kan utbygges overnasjonalt i den grad at det kan bli et mini-EF, det strider mot alle EFTAs tradisjoner, og ikke minst mot det sveitsiske system med direkte demokrati. Vedtak i EFTA må være enstemmige."

Det er Per Kleppes beskrivelse av overnasjonalitet som begrep og innhold i både denne saken og i forholdet mellom EFTA og EF. Så jeg vil gjerne høre statsministerens vurdering av dette overnasjonalitetsbegrepet, fordi jeg er redd for at det kan komme til å flyte ut så mye at det omfatter ting som egentlig ikke fortjener den betegnelsen. Jeg tror det kunne være klokt av Regjeringen at den prøvde å finne en forholdsvis klar grensegang her som har belegg i en korrekt definisjon.

JOHAN BUTTEDAHL: Det var bare en kommentar til den invitasjonen som statsministeren kom med, om at Regjeringen kunne tenke seg å komme med en redegjørelse om vår EFTA/EF-politikk i Stortinget.

(ME) Jeg synes den utvidede utenrikskomite burde ta imot den invitasjonen. Det er sikkert en del av oss som har tenkt i de baner at vi ville be om en slik redegjørelse for å få en debatt basert på en slik redegjørelse. Jeg vil bare ha nevnt at jeg tror det er forholdsvis stor forståelse for at vi får en slik debatt. Selv om tidsrammen er knapp i denne vårsesjonen, er det ingen umulighet å få plass til det. Jeg synes utviklingen nå går forholdsvis raskt, og når lederen er så romslig i sin tolkning av hva som har foregått i Europa-politikken, at dette med tollunion er en selvfølgelighet, synes jeg vi skal ha den romslighet at vi også tar denne invitasjonen meget alvorlig, og gi uttrykk for at vi gjerne ser at vi får en slik debatt i Stortinget.

KOMITEENS LEDER: Jeg går ut fra at Buttedahl siktet til etter avviklingen av det forestående EFTA-møtet.

Jeg skal ellers ikke ta standpunkt til ditt referat av undertegnede, idet det jeg faktisk sa, vil finnes gjengitt i papirene, men bare bemerke at ditt referat vel ikke var helt korrekt.

JOHAN BUTTEDAHL: Tilnærmet korrekt.

KOMITEENS LEDER: Jeg har ikke flere på listen, men statsministeren ønsker en sluttbemerkning.

STATSMINISTER GRO HARLEM BRUNDTLAND: Bare en kommentar til dette med den midterste versjonen av punkt 11 - det jeg sa om å plukke rosinen av pølsen - bare for å gi et eksempel på hva den holdningen som ligger i 2'ern, har betydd av viktige ting både i EF og EFTA. EF har altså følt at vi har forsøkt å ta fordelene der vi har syntes vi kunne ta dem, og holdt oss unna på andre. Det har vi hørt stadig vekk. Men så har EFTA-landene det siste året opplevd at EF har sagt absolutt nei til et sterkt ønske hos mange EFTA-land om å komme inn på EFs utdannings-programmer - de har sagt nei, det får dere ikke. De har skjønt at EFTA-landene ser det som en fordel og føler at de plukker rosinen, og sier nei. Dette bare som en illustrasjon.

(ME) Så til overnasjonalitet. Jeg tror den formuleringen Jakobsen siterte fra Per Kleppe, er nokså presis. Det er utenkelig, sier han, med overnasjonalitet "i den grad at det kan bli et mini-EF". Ja, riktig. Og så viser han til de sveitsiske tradisjoner som er et viktig grunnlag for at det ikke kan tenkes å skje. Men så vil jeg også si at hvis vi skal kunne få EFTA som et sterkt forhandlingsorgan, slik at vi kan ivareta EFTA-landenes interesser i forhold til EF, så må den som taler på vegne av EFTA, ha fullmakt fra de andre EFTA-landene til å forhandle med EF. Og da er vi inne på den andre versjonen av dette - som du selv var inne på - hva slags forhandlingsfullmakt vi gir en forhandler - der det ligger en slags holdning om at man kan tenke seg en talsmann på våre vegne som forhandler med EF. Og det betyr at vi må ha noen felles beslutningsprosesser i EFTA som gjør det mulig for et formannskap å videreføre det man har kommet fram til enighet om. Det har man hittil ikke hatt. EFTAs formannskap har nærmest vært møteleder og egentlig gjort lite for å føre saker videre, men her har vi en nyanse som jeg tror det kan være nyttig å ha med seg.

KOMITEENS LEDER: Det er ikke flere talere. Jeg minner om statsministerens ønske om å få dokumentene tilbake.

Statsministeren har bedt om ordet til Eventuelt.

STATSMINISTER GRO HARLEM BRUNDTLAND: Det er noe jeg har lyst til å informere den utvidede om. Dere har sikkert sett av avisene de siste ukene at det har vært omtalt et møte i Haag lørdag i denne uken der jeg skal delta. Det er en rekke statsministre som skal ha samtaler om videreføring av en del viktige internasjonale oppgaver på miljøvernområdet, med særlig henblikk på klima. Det interessante her som jeg har lyst til å dele med dere, det er at Frankrike har tatt et historisk initiativ på miljøvernområdet, og de har gjort det i forbindelse med sin egen forberedelse til den franske revolusjons 200 årsjubileum. Det har medført en konkurranse også i Frankrike - ikke bare i andre land i Europa og USA osv., som konkurrerer om å være med grønne - og det er jo kjempefint. Men Frankrike har satt dette på dagsordenen som en slags forlengelse av menneskerettighetserklæringen som har sin rot i den franske revolusjon, og sagt at retten til å trekke pusten i

(ME) frisk luft må være en menneskerett. Det er noe av atmosfæren bak hele initiativet. Det blir altså en erklæring; det blir omtrent 20 regjeringssjefer som skriver under på dette, og det er et puff i retning av det som jeg i utenriksdebatter og når det gjelder vår holdning i FN har oppfattet at det er bred oppslutning om i Norge. Så selv om vi undertegner personlig her - det er prinsipielle erklæringer, ikke noe bindende - vil jeg nevne dette initiativet slik at dere er klar over bakgrunnen, og at det faktisk kommer en slik erklæring fra Haag lørdag.

KOMITEENS LEDER: Vi tar det til etterretning. Det er sikkert mange som ville at det skulle være litt bindende i dette.

STATSMINISTER GRO HARLEM BRUNDTLAND: Jeg tar ikke sjansen på å si det her, for da er det noen som vil si at dere er ikke blitt konsultert i tide.

MARGIT HANSEN-KRONE: Til statsministerens redegjørelse: Jeg hadde et spørretimespørsmål i dag om hvorfor ikke Sovjetunionen var invitert til Haag på bakgrunn av de store forurensningene på Nordkalotten. Vi har jo rapporter, også fra Sovjetunionen som er sendt oss via ambassaden i London,pluss andre rapporter, som viser at russerne også burde vært tatt med i en direkte dialog så de kunne venne seg til en åpen diskusjon om miljøvern med verden for øvrig.

STATSMINISTER GRO HARLEM BRUNDTLAND: Jeg så svaret på det spørsmålet i går, og jeg trodde svaret i og for seg illustrerte det. Men jeg kan si her at Mitterand orienterte Gorbatsjov om dette franske initiativet for ca. tre kvart år siden - i fjor sommer - og han var positiv. Men han var også av den mening at det kunne være en god idé at det i denne situasjonen var en del middels store og mindre land fra flere kontinenter som tok et slikt initiativ, og at de to supermaktene ikke ble invitert i selve utgangspunktet. Men det er klart at denne erklæringen blir lagt ut til tilslutning for alle, og det ville være morsomt hvis supermaktene USA og Storbritannia en gang kunne slutte seg til noe som

(ME) mer var et europeisk initiativ. Det er Lubbers, Rochard og jeg som er initiativtakere, og så er det 20 som skriver under i neste runde. Poenget er at det går i riktig retning, og hvis vi skulle snakke med 170 land om dette, ville vi aldri fått noen erklæring.

KOMITEENS LEDER: Har dere invitert Thatcher?

STATSMINISTER GRO HARLEM BRUNDTLAND: Ja, og jeg er veldig spent på hva hun sier, for det er mye interessant og prestisjefylt.

KOMITEENS LEDER: Dere har vel ikke invitert henne som representant for et middels stort land, håper jeg?

STATSMINISTER GRO HARLEM BRUNDTLAND: I forhold til USA og Sovjet representerer hun et middels stort land etter min mening.

KOMITEENS LEDER: Jeg erklærerda møtet for hevet.

Møtet hevet kl. 16.30.